

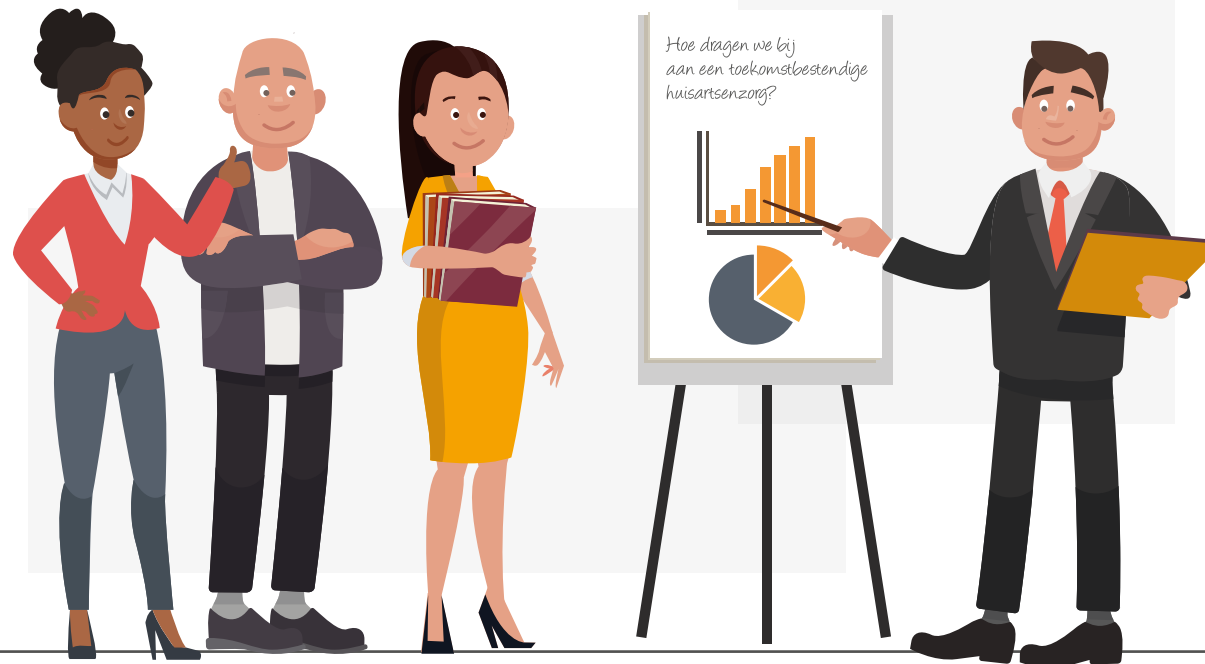

Zicht op regionale capaciteit en arbeidsmarktvragestukken huisartsenzorg

Hoe dragen we bij aan een toekomstbestendige huisartsenzorg? Een vraag die SSFH, Transvorm en Robuust ieder vanuit hun eigen perspectief bezighoudt. Tevens een vraag die pas beantwoord kan worden wanneer er een juist inzicht is in de veranderende zorgvraag van patiënten, de inzet van de verschillende professionals werkzaam in het huisartstenteam en de knelpunten die zich (gaan) voordoen in vraag en aanbod van deze professionals. Daarbij is ook van belang om zicht te krijgen op het aantal mensen dat opgeleid wordt voor de huisartsenzorg.

SSFH, Transvorm en Robuust besloten hun krachten te bundelen en hebben Nivel en Prismant de opdracht gegeven om in de zomer van 2018 uitvraag te doen bij huisartsenpraktijken, zorggroepen, huisartsenposten en het onderwijs. Het onderzoek werd uitgevoerd in een achttal pilotregio's: Zuidoost-Brabant, West-Brabant, Midden-Brabant, Noordoost-Brabant, Rotterdam Rijnmond, Groot Amsterdam, Zaanstreek-Waterland en Zeeland.

In deze rapportage leest u de uitkomsten van dit onderzoek. Het is bedoeld als startpunt om met de regionale stakeholders (gezondheidscentra, zorggroepen, huisartsenposten, LHV kring, ROS, regionale werkgeversorganisatie, zorggroepen, gemeenten, onderwijs, etc.) in gesprek te gaan over de regionale arbeidsmarkt huisartsenzorg en knelpunten op te lossen met een gezamenlijke aanpak. Zowel SSFH als Robuust zetten zich in voor het structureel beschikbaar hebben van data op regionaal niveau ter ondersteuning van deze gesprekken.

Toelichting op onderzoeksmethoden

Deze factsheet is grotendeels gebaseerd op een enquête uitgezet onder huisartsenpraktijken in de regio Zaanstreek-Waterland waarbij een respons van 26% is behaald. Deze respons is gewogen naar praktijkvorm (solo- duo- of groepspraktijk), zodat deze verhoudingen hetzelfde zijn als in de populatie. De praktijk-enquêtes zijn door één persoon ingevuld. De antwoorden, vooral wat betreft ervaringen en inschattingen, zijn dus vanuit het perspectief van deze persoon. Hierdoor weerspiegelen ze mogelijk niet de opvattingen van iedereen binnen deze praktijken en instellingen.

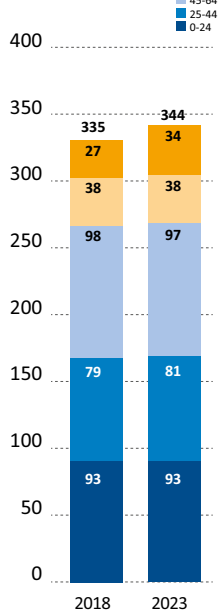
Daarnaast is de factsheet gebaseerd op data verzameld onder de huisartsenpost in Zaanstreek-Waterland, het Regio College, Horizon College, Nova College en InHolland Academy. De prognoses zijn onder meer gebaseerd op zorggebruik cijfers van Vektis en de personeelsgegevens vanuit het pensioenfonds huisartsen en het pensioenfonds Zorg en Welzijn.

Voor een volledige beschrijving van de in dit onderzoek gebruikte methoden, zie de methodologische verantwoording www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/factsheethuisartsenzorg.pdf

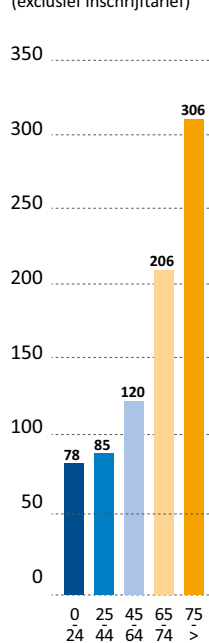
De vraag naar huisartsenzorg in Zaanstreek-Waterland

Voor een toekomstbestendige huisartsenzorg is het belangrijk om te weten hoe de vraag naar zorg zich zal gaan ontwikkelen. Dit wordt voor een groot deel bepaald door de bevolkingsontwikkeling. Het totaal aantal inwoners in Zaanstreek-Waterland zal tot 2023 groeien met 2,6% van 335.000 naar 344.000. De meeste leeftijdscategorieën zullen in omvang vrijwel gelijk blijven maar de groep 75+ zal met maar liefst 26% toenemen. De gemiddelde kosten per inwoner aan huisartsenzorg (exclusief de kosten van het inschrijftarief) zijn hoger voor de oudere groepen: de groep 75+ kost per inwoner gemiddeld bijna vier keer zoveel als de groep tot 25 jaar.

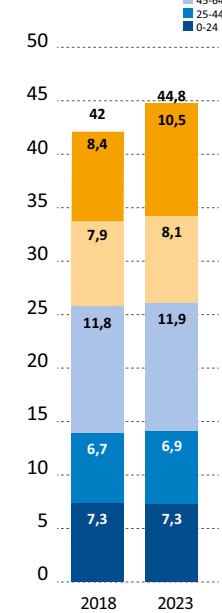
Inwoners Zaanstreek-Waterland
(in duizenden)

Kosten huisartsenzorg per inwoner
(exclusief inschrijftarief)

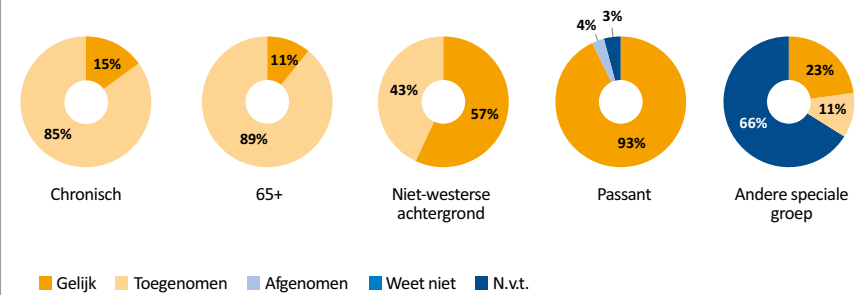

Kosten huisartsenzorg per leeftijdsgroep
(in miljoenen euro)

Bron: Vekits en Primos; bewerking Prismant

Verandering patiëntpopulatie afgelopen 5 jaar

Bron: praktijkenquête

Op basis van de veranderende samenstelling van de populatie is de te verwachten stijging van het gebruik van huisartsenzorg, uitgedrukt in kosten (exclusief inschrijftarief) in de regio Zaanstreek-Waterland 6,7% (van €42 naar €44,8 mln). Deze stijging ligt veel hoger dan de groei van het aantal inwoners (2,6%). De samenstelling van de patiëntenpopulatie is voor de meeste praktijken

de afgelopen 5 jaar flink veranderd. Vooral het aantal chronisch zieken is toegenomen, net als het aantal patiënten ouder dan 65 jaar. Bijna de helft (42%) van de praktijken geeft tevens aan met seizoenschommelingen te maken te hebben, een kleine 8% zelfs in sterke mate. Vaak wordt hierbij de vakantieperiode en de afwezigheid van veel collega's als oorzaak genoemd.

Het aanbod van huisartsenzorg binnen huisartsenpraktijken in Zaanstreek-Waterland

Om inzicht te krijgen in het huidige aanbod aan huisartsenzorg is met de praktijkenquête inzicht verkregen in hoeveel mensen er in de huisartsenpraktijk werken, wat de functiemix is van huisartsenteams en wat de verdeling is in 'productie' in het huisartsteam. De toekomstige ontwikkeling in de capaciteit van huisartsenzorg is bepaald aan de hand van instroom en uitstroom. Het aantal deelnemers aan opleidingen en het aantal stage- en opleidingsplaatsen bepaalt voornamelijk de instroom, de leeftijdsverdeling van verschillende beroepen binnen de huisartsenzorg is de belangrijkste voorspeller van de uitstroom.

Huidige capaciteit huisartsenpraktijken

De 99 huisartsenpraktijken in Zaanstreek-Waterland hebben gemiddeld genomen een patiëntenpopulatie van 3.837 patiënten. Per 1 FTE huisarts komt dat neer op gemiddeld 1.908 patiënten. De zelfstandig gevestigde huisartsen in Zaanstreek-Waterland werken samen met hun collega's in loondienst en waarnemers meer dan 199 FTE (waarvan 150 FTE

afkomstig van gevestigde huisartsen, 45 FTE van waarnemers, en 4 FTE van HIDHA's). Zij worden ondersteund door 205 FTE aan doktersassistenten en 91 FTE aan praktijkondersteuners. Het aantal praktijkmanagers is, gemeten naar FTE, klein. Dat geldt helemaal voor de 'overige ondersteuners' (verpleegkundig specialisten, nurse practitioners, physician assistants en sociaal psychiatisch verpleegkundigen).

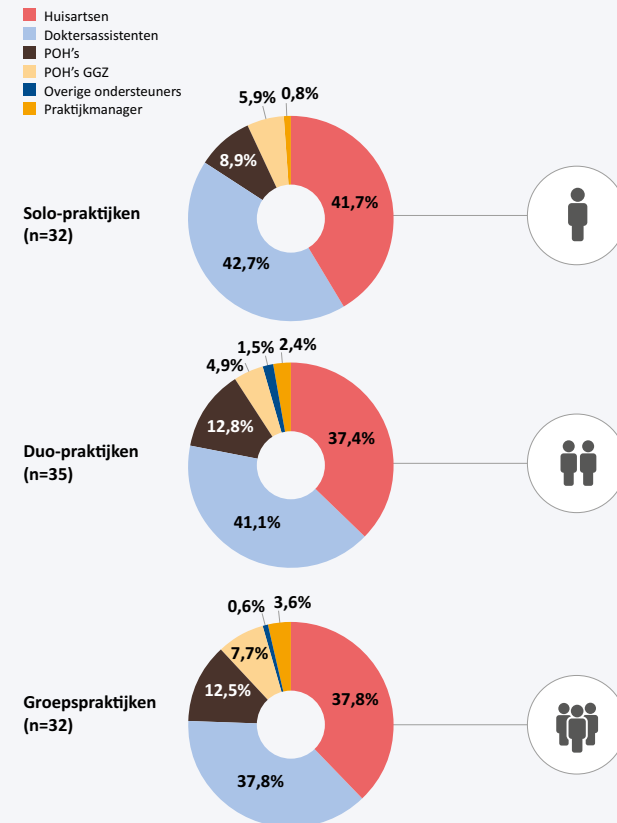
In Zaanstreek-Waterland werken:
de huisartsen gemiddeld 0,78 FTE,
de POH's 0,44 FTE,
de POH-GGZ 0,30 FTE
en de dokters-assistenten 0,52 FTE.

Capaciteit huisartsenpraktijken Zaanstreek-Waterland (FTE)

Van de 99 huisartsenpraktijken zijn er 32 solo-, 35 duo-, en 32 groepspraktijken. De samenstelling van het huisartsteam (in FTE) verschilt naar type praktijk, maar niet veel. Doktersassistenten hebben het grootste aandeel in de capaciteit in alle type praktijken vooral in solopraktijken (38%); in dit type praktijken valt op dat POH's en POH's GGZ gezamenlijk een aandeel hebben van 15%.

Gemiddelde verdeling capaciteit binnen huisartsenpraktijk

In de praktijk-enquête is ook gevraagd hoe de 'productie' van de huisartsenpraktijken verdeeld is naar functie.

Zoals verwacht wordt het grootste aandeel van de consulten uitgevoerd door de huisarts (70%). POH's nemen samen 16% van de consulten voor hun rekening en dokters-assistenten 13%.

Opleidingen in de huisartsenzorg in Zaanstreek-Waterland

De toekomstige capaciteit aan huisartsenzorg in Zaanstreek-Waterland wordt voor een belangrijk deel bepaald door de instroom vanuit de opleidingen. Hierbij zijn stage- en opleidingsplaatsen van groot belang. Voor de doktersassistenten en praktijkondersteuners zijn deze uitgevraagd bij de opleidingsinstituten in de regio.

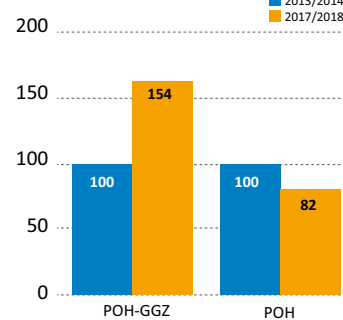
Doktersassistenten

De behoefte aan stageplaatsen neemt de laatste jaren toe als gevolg van een grotere instroom van leerlingen in zowel het bekostigd als het niet-bekostigd¹ onderwijs. Het onderwijs geeft aan steeds meer moeite te hebben om alle leerlingen een stageplaats in de huisartsenzorg of in het ziekenhuis aan te bieden. Wanneer stageplaatsen voor doktersassistenten vanuit de huisartsenzorg minder worden opengesteld aan onderwijsinstellingen

ontstaat een tekort aan stageplaatsen en daarmee zal de instroom op de arbeidsmarkt van doktersassistenten geremd worden.

Onderwijsinstellingen in Zaanstreek-Waterland geven aan dat jaarlijks 168 stageplaatsen voor doktersassistenten in de huisartsenzorg nodig zijn. De vraag naar stageplaatsen in de huisartsenzorg vanuit het onderwijs is de laatste jaren toegenomen, maar lijkt zich nu te stabiliseren.

Landelijke ontwikkeling aantal studenten POH en POH-GGZ

Praktijkondersteuners

Voor praktijkondersteuners is de stagesituatie afwijkend ten opzichte van de doktersassistenten. Wanneer een student geen stageplaats heeft, kan niet gestart worden met de opleiding. Hierdoor is het aantal studenten altijd gelijk aan het aantal stageplaatsen. De opleiding voor praktijkondersteuner (POH en POH-GGZ) wordt aangeboden via hogescholen en zijn niet aan een regio gebonden. Hierdoor is het niet mogelijk om een hogeschool één op één aan een regio te koppelen.

Landelijk gezien is wel inzichtelijk dat het aantal studenten voor de opleiding POH-GGZ fors is toegenomen tussen 2013 en 2017. Hier staat tegenover dat het aantal studenten voor POH is afgenomen tussen 2013 en 2017. De opleidingsinstituten geven aan dat de hoofdreden hiervoor is dat klassen vaker niet door kunnen gaan wegens gebrek aan stageplaatsen. Dit is een aandachtspunt voor toekomstige instroom van praktijkondersteuners in de huisartsenzorg.

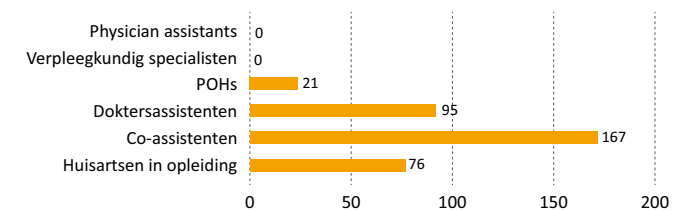
Stageplaatsen en stagiairs voor alle functies binnen de huisartsenpraktijken

De verhouding van het aantal stage- en opleidingsplaatsen naar functie komt redelijk overeen met de samenstelling van het huisartsteam naar functie; voor co-assistenten zijn de meeste plaatsen beschikbaar. De huidige bezetting van de plaatsen door stagiairs is bij vrijwel alle functies veel lager dan het aantal beschikbare stage- en opleidingsplaatsen per jaar. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor is dat de meeste stages korter zijn dan een jaar en het aantal stagiairs is opgegeven voor de peildatum van enquëtering. Het aantal huisartsen in opleiding ligt daarentegen redelijk in de buurt van het aantal beschikbare plaatsen.

Wat betreft doktersassistenten, zijn voor het leerjaar 2017/2018 duidelijk meer stageplaatsen in de huisartsenzorg nodig. Hiervoor zagen we dat er behoefte is aan 168 plaatsen per jaar, de praktijken bieden er gezamenlijk 95 aan.

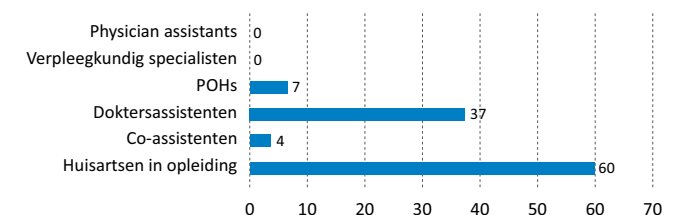
Stageplaatsen naar functietype

Gemiddeld aantal plaatsen beschikbaar per jaar binnen huisartsenpraktijken

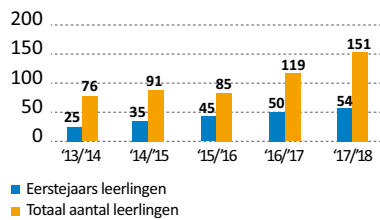

Stagiairs naar functietype

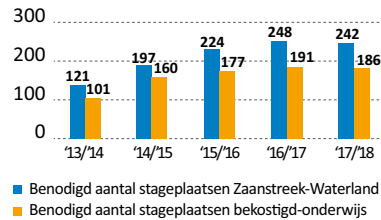
Aantal in opleiding in de huisartsenpraktijken (peildatum mei-juni 2018)

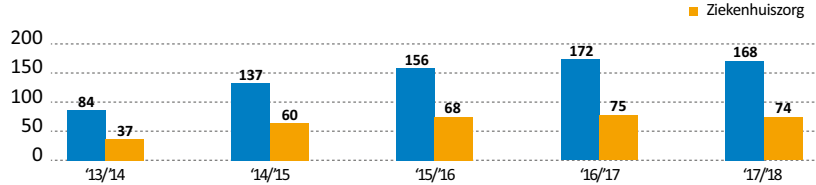
Aantallen doktersassistenten in opleiding

Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten

Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten naar branche

¹ Particulier onderwijs

Aansluiting tussen vraag en aanbod in Zaanstreek-Waterland

Prognoses ontwikkeling capaciteit

Om te bepalen waar de huisartsenzorg in de toekomst knelpunten kan verwachten binnen het huisartstenteam, moet de verwachte vraag naar personeel en het verwachte aanbod van personeel met elkaar vergeleken worden.

POH's en doktersassistenten

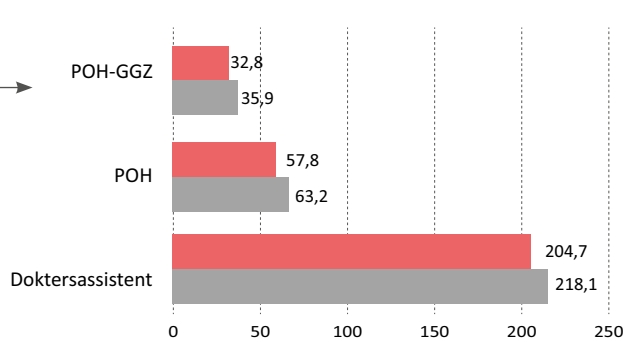
De vraagontwikkeling naar POH's en doktersassistenten in Zaanstreek-Waterland, uitgedrukt in FTE en gebaseerd op de demografische ontwikkelingen in de regio, ziet er als volgt uit:

Het benodigd aantal FTE POH en POH-GGZ zal de komende 5 jaar groeien met 9,4% en voor doktersassistenten met 6,5%.

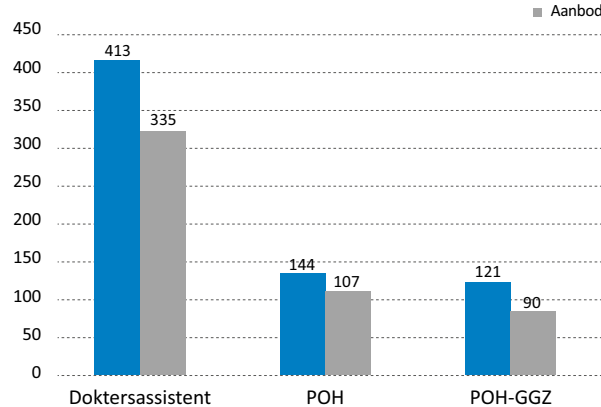
De verwachte vraag naar POH's en doktersassistenten is vergeleken met het verwachte aanbod in 2023. Dit aanbod is berekend op basis van de huidige capaciteit, vermeerderd met de verwachte instroom aan gediplomeerden doktersassistenten en praktijkondersteuners in de regio én verminderd met de verwachte uitstroom door pensionering en baanwisseling. Zo ontstaat een prognose voor de aansluiting tussen vraag en aanbod, die we uitdrukken in personen.

Voor zowel de doktersassistenten als voor de POH en POH-GGZ is vraag en aanbod in Zaanstreek-Waterland niet in evenwicht en volgt uit de prognoses een tekort. Vooral voor doktersassistenten wordt een groot tekort verwacht. Om dit op te vangen is het nodig een groot aantal personen op te leiden en/of aan te trekken.

Verwachte vraagontwikkeling van werkzame doktersassistenten, POH en POH-GGZ 2018-2023 (FTE)

Balans vraag en aanbod in 2023, uitgedrukt in personen

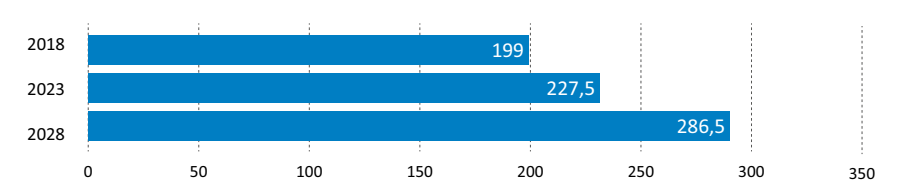

Huisartsen

Gegeven de opmerkingen die opgenomen zijn in de methodologische verantwoording kan voor Zaanstreek-Waterland met enige voorzichtigheid geschat worden wat de in- en uitstroom van huisartsen zal zijn over 5 en 10 jaar. Geschat wordt dat binnen 5 jaar 12% van de huisartsen zal uitstromen en binnen 10 jaar 25%. Dit wordt gecompenseerd door een geschatte instroom

van bijna 8 huisartsen per jaar. Op basis hiervan zou de huidige huisartsen-capaciteit van 199 FTE toenemen tot 227 FTE over 5 jaar, en tot 286 FTE over 10 jaar. De stijging van de capaciteit van 14% in de komende 5 jaar, zou voldoende moeten zijn om de groei in de verwachte zorgvraag van 6,7% in dezelfde periode op te vangen.

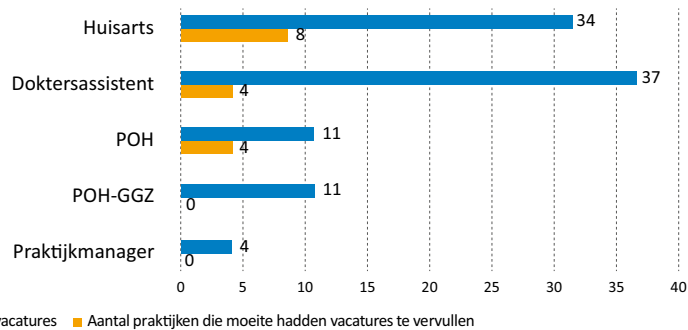
Huidige en verwachte capaciteit aan huisartsen in Zaanstreek-Waterland in FTE (2018-2028)

Huidige ervaren capaciteitsproblemen

Naast ontwikkelingen in vraag naar en aanbod van huisartsenzorg is het belangrijk inzicht te hebben in de mate waarin nu capaciteitsproblemen ervaren worden. Dit betreft openstaande vacatures, verwachte tekorten, werkdruk en patiëntstop.

Aantal praktijken met openstaande functies afgelopen 12 maanden

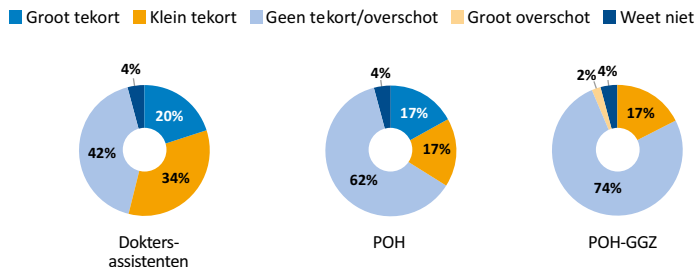
Bron: praktijk enquête

Het aantal praktijken in Zaanstreek-Waterland met openstaande vacatures was relatief laag. Van de vacatures die er waren gaven de praktijken aan dat de meeste daarvan niet lastig waren om te vervullen.

De meeste moeite gaf het invullen van een vacature voor een POH (36%) en een huisarts (24%). Naast vacatures in het afgelopen jaar hebben huisartsenpraktijken ook een beeld

van tekorten die in het komend jaar gaan ontstaan binnen de praktijk door bijvoorbeeld pensionering of het toenemen van vraag naar een specifiek soort zorg. Voor de toekomst verwachten huisartsenpraktijken in Zaanstreek-Waterland met name een tekort aan doktersassistenten.

Verwachte ervaren tekorten

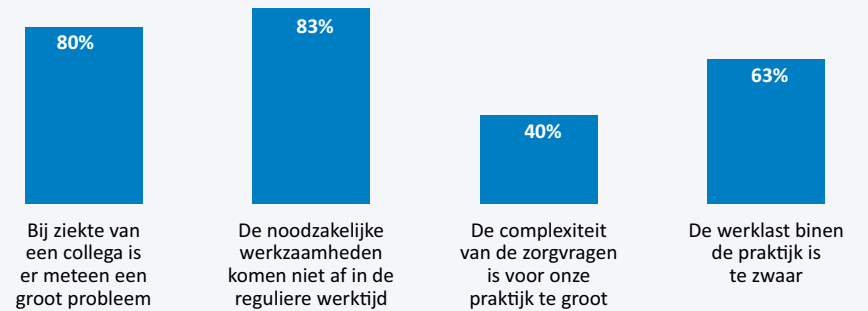

Bron: praktijk enquête

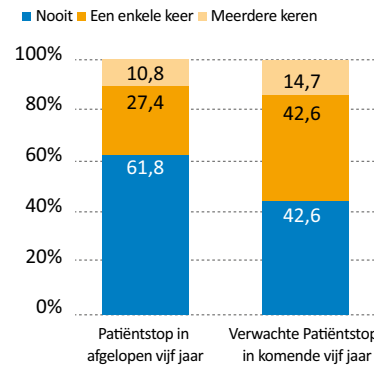
Werkdruk

De ervaren werkdruk is groot in de huisartsenpraktijken in Zaanstreek-Waterland. Met name huisartsen en doktersassistenten ervaren een hoge werkdruk en de POH in mindere mate. De helft (54,2%) van de praktijken heeft te maken met (bijna) dagelijks uitlopende spreekuren en bijna allen geven aan bij ziekte van één van de collega's meteen een groot probleem te hebben. Nog een minderheid praktijken heeft in de afgelopen vijf jaar één of meerdere keren een patiëntstop doorgevoerd, maar een meerderheid verwacht dit wel de komende vijf jaar te moeten instellen.

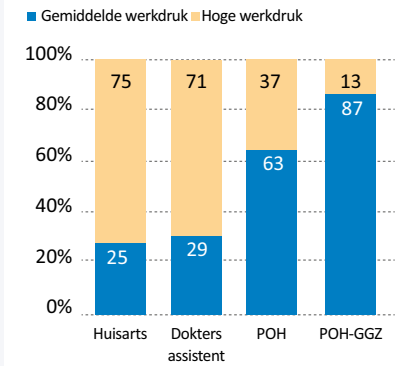
Werkdruk stellingen

Patiëntstops

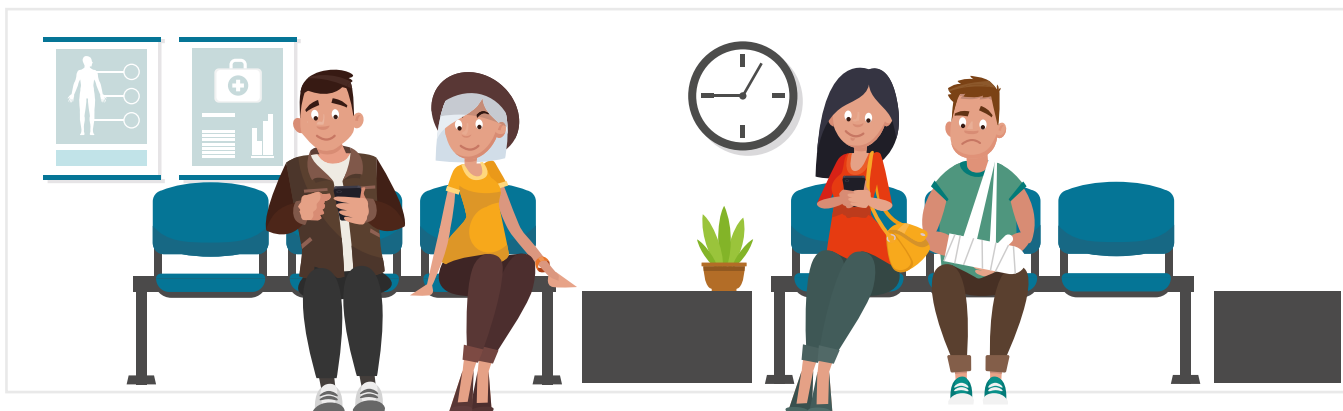
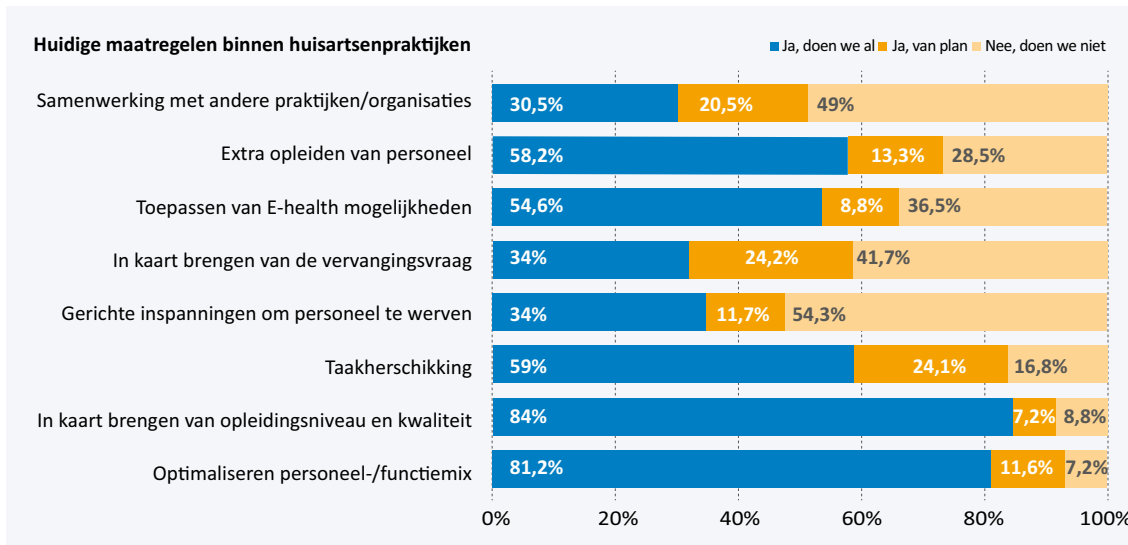
Werkdruk naar functie

Bron: praktijk enquête

Oplossingsrichtingen

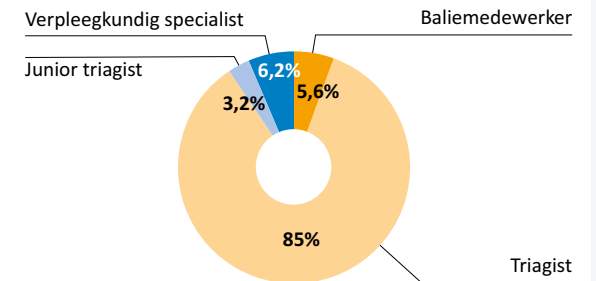
Een groot deel van de huisartsenpraktijken neemt al maatregelen om aan de toekomstige vraag naar personeel te kunnen blijven voldoen. Vooral op het optimaliseren van de personeels-/functie mix en het in kaart brengen van het personeelsbestand wordt ingezet. Toch zijn er ook veel maatregelen die nog door minder dan de helft van de praktijken worden genomen.

Huisartsenposten in beeld

- Uit de enquête onder de huisartsenpost in Zaanstreek-Waterland blijkt dat er 26,7 FTE aan triagisten werkzaam is. Dit is meer dan driekwart van de totale capaciteit die binnen de huisartsenpost werkzaam is.
- Gemiddeld zijn er in de huisartsenpost in Zaanstreek-Waterland 6 opleidingsplaatsen voor triagisten.
- In het afgelopen jaar stonden functies open voor doktersassistent, triagist, junior-triagist, en verpleegkundig specialist.
- Met uitzondering van de functie van junior-triagist waren deze lastig te vervullen.
- Gemiddeld doet men in de huisartsenposten in Zaanstreek-Waterland 85.000 declarabele verrichtingen per jaar. De verwachting is dat het totale aantal patiënten in de toekomst enigszins zal toenemen.
- Genoemde redenen voor capaciteitsproblemen die in de huisartsenpost van Zaanstreek-Waterland sterk spelen zijn dat mensen met een niet acute zorgvraag naar de huisartsenpost komen, zelfverwijzers, gevallen waarin patiënten niet verder in de zorgketen worden geleid, en dat er een tekort is aan waarnemers om diensten over te nemen. Maar ook een algemene verschuiving van zorg naar de huisartsenpost.

Verdeling capaciteit binnen huisartsenpost

Conclusie

Met deze factsheet is de huidige omvang en samenstelling van de huisartsenzorg in Zaanstreek-Waterland in kaart gebracht en zijn diverse ontwikkelingen weergegeven.

Opvallend voor de regio Zaanstreek-Waterland is dat:

- Ondanks het stijgend aantal leerlingen doktersassistenten, voor de toekomst een tekort aan doktersassistenten geprognoseerd is;
- Het aanbod aan stageplaatsen voor doktersassistenten onvoldoende lijkt om aan de vraag vanuit de opleidingen te voldoen;
- Praktijken aangeven vooral een tekort aan doktersassistenten te verwachten, hetgeen door de prognoses wordt bevestigd;
- Met de huidige gegevens onvoldoende inzicht bestaat of het aantal opleidingsplaatsen voor praktijken toereikend is om de benodigde stijging aan capaciteit op te vangen;
- De ervaren werkdruk met name bij praktijken en doktersassistenten hoog is;
- Het voorzieningenniveau onder druk staat; meer dan de helft van de praktijken verwacht in de komende 5 jaar tijdelijk geen patiënten meer aan te nemen. Toch worden geen grote tekorten in capaciteit ervaren van de verschillende functies en zijn er geen grote problemen bij het invullen van vacatures;
- Er door de praktijken gewerkt wordt aan verschillende oplossingen om aan de toekomstige vraag naar personeel te kunnen voldoen. Vooral samenwerking met andere praktijken heeft nog weinig aandacht.

Gericht beleid lijkt nodig om ondersteunende professionals te binden aan de regio om zo aan de toekomstige benodigde capaciteit te kunnen blijven voldoen.

De uitdagingen geven voldoende aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan over welke maatregelen nodig zijn om de huisartsenzorg in Zaanstreek-Waterland toekomstbestendig te maken. Wat in ieder geval van belang is, is te werken aan strategische personeelsplanning, opleidingsbeleid en alternatieve manieren van organiseren om meer balans aan te brengen in vraag en aanbod van ondersteunend personeel. Dat kan op regionaal, lokaal en organisatieniveau.

Veel succes daarbij. Uw regionale werkgeversorganisatie, ROS en SSFH kunnen u verder helpen.
M.vandenuvel@transvorm.nl, r.overdiep@rosrobuust.nl, Info@ssfhn.nl.

AAN DE SLAG!

In opdracht van

Stichting Sociaal Fonds
Huisartsenzorg

Uitgevoerd door

Dit project is (mede) mogelijk gemaakt door de zorgverzekeraars CZ en VGZ namens alle zorgverzekeraars.